

SUDETENDEUTSCHE STIFTUNG

Rechtsfähige Stiftung des öffentlichen Rechts

Shrnutí

koncepte

Sudetoněmeckého muzea

Vypracovala:

Prof. Dr. Marita Krauss

zusammenleben

FORUM.MITTELEUROPA
MÜNCHEN

udetendeutsches
muSeum

Vydává: Sudetoněmecká nadace
Zodpovědná osoba: Matthias Sehling

Vorsitzender des Stiftungsrates: Der Bayerische Ministerpräsident Dr. Günther Beckstein, MdL
Vorsitzender des Stiftungsvorstandes: Landtagspräsident a.D. Johann Böhm

V samotném středu Mnichova, mezi Německým muzeem a kulturním centrem Gasteig, má v příštích letech vzniknout mimořádné historické muzeum: reprezentativní exponáty zde představí někdejší sudetský prostor Čech, Moravy a Slezska. Toto muzeum využívá poslední historické šance a vytvoří obsáhlou databanku, v níž budou formou fotografií, dopisů a rozhovorů dokumentovány osudy vyhnaných sudetských Němců, jejich rodin a předků. Nejmodernější technika bude při jejich prezentaci aktivovat všechny smysly návštěvníků: Historie se zde bude vyprávět formou příběhů, aby překlenula národní zatvřelosti. Zároveň zde vznikne Fórum střední Evropa za účasti celé řady organizací, které se již dnes v uceleném komplexu v ulicích Hochstraße/Am Lilienberg věnují bádání, pořádání akcí, výstavám a podpoře projektů. Vznikne tak k budoucnosti orientovaná základna pro setkávání, konference a rozhovory v mezinárodním kontextu.

Muzeum a jeho vůdčí myšlenka: Spolužití

Sudetoněmecké muzeum má vyprávět rozmanité a proměnlivé dějiny Němců v českých zemích od samých počátků a využít jejich přínosu k porozumění evropským dějinám. Ústřední myšlenka muzea zní Spolužití. Tímto způsobem mohou být diskutovány jak fáze a formy německo-česko-židovské kulturní symbiózy, tak i její narušení a nakonec i velký zlom – vysídlení, osudy v nové vlasti v poválečném období a nové začátky po roce 1990.

Muzeum umožní sudetským Němcům, patřícím ke generaci dobových svědků, vzpomínat a usnadní jim vlastní přístup k tématu. Zároveň ale otevírá cesty k minulosti, přítomnosti i budoucnosti evropského soužití druhé a třetí generaci sudetských Němců i Čechů či jiných vyhnanců a samozřejmě široké veřejnosti se zájmem o historii. Sudetoněmecké muzeum se má stát atraktivním místem poznávání pro žáky i studenty a živým místem k setkávání. Má se stát platformou pro rozhovory občanských skupin i odborníků, pro dialog o vztazích, které byly na dlouhou dobu přerušeny. Jako centrum středoevropské spolupráce přispěje k evropské integraci.

Mimořádné historické předměty vdechnou muzeu život, a jsou proto pro jeho atraktivnost nezbytné. Přitom bude třeba propojit klasickou muzejní prezentaci s multimediální formou podání. Cílem digitální prezentace, která bude klást důraz na význam jednotlivých lidských osudů, je vícerozměrná rekonstrukce ztracené a znovunabyté vlasti. V modelovém projektu vstoupí –

za pomoci programu Google Earth a webových kamer – do prostor muzea dnešní krajina a dnešní místa. Spojením s historickými fotografiemi a velkou řadou dalších informací čerpaných ze zamýšlené databanky získají mimořádně živou historickou dimenzi. Okruh osob, kterých se tato databáze dotýká, se může poskytnutím informací na „budování muzea“ přímo podílet. Takovéto mimořádné propojení témat, objektů a databáze není k vidění doposud v žádném muzeu zřízeném podle § 96 spolkového zákona o přesídlených osobách a uprchlících a ani v žádném dalším historickém muzeu Mnichova. Jeho vzorem jsou velké národní a mezinárodní dokumentační a muzejní projekty. Užitá média mají umožnit objektům promlouvat a uspokojit tak muzejní zvědavost návštěvníka. Jedině tak bude Sudetoněmecké muzeum moci zaujmout nezaměnitelné a stálé místo mezi ostatními muzei Mnichova.

Stavba muzea by měla být financována ze zemských prostředků Bavorska, ze spolkových prostředků a z prostředků vzešlých ze sbírek sudetských Němců. Zřizovatelem by se měl stát veřejný sektor, který by k provozu muzea mohl zřídit nadaci.

Metody a témata muzea

Vzhledem k tomu, že budoucími návštěvníky muzea budou již příslušníci nových generací, je nutné Sudetoněmecké muzeum koncipovat jako maximálně atraktivní, proměnlivé, multimediální a otevřené. Stálou expozici je třeba vytvořit a uspořádat tak, aby všemi svými tematickými okruhy a na všech místech umožňovala jak otevřené učení, tak myšlenkové propojení rozličných, multiperspektivně předkládaných postojů. Multiperspektivita bude užitá jako nosný prvek celého pojetí. To se týká perspektivy sudetských Němců, Čechů nebo Židů, osob politicky aktivních nebo naopak zcela bez zájmu o politiku, pohledu osob ve vedoucích funkcích i postojů obyčejných lidí. Přitom se nabízejí témata jako Mnichovská dohoda nebo Benešovy dekrety, ale stejně tak i témata běžného všedního dne. „Kompromis“ v pojetí často neuspokojí ani jednu ze stran a neodrazí někdejší „reálnou“ mnohotvárnost. Na první pohled „jednoznačná skutečnost“ byla a je mnohoznačná a mnohohlasá. Prezentace několika různých perspektiv má sice poskytnout sudetoněmeckému pohledu jasné místo, zároveň má ale umožnit pohled i na druhou stranu a dát podnět k zamyšlení o možnostech a hranicích vzájemného spolužití. Neboť není nic příznačnějšího pro ztroskotaná soužití, než rozdílné postoje, o kterých se přestalo hovořit. Multiperspektivita je tedy jedním z předpokladů toho, aby toto muzeum mohlo napomáhat pozitivnímu vývoji ve vztahu Němců a Čechů.

Muzeum je koncipováno jako tematické. Základní informace o historickém dění jsou však k dispozici ve všech prostorách muzea a rovněž v příslušném orientačním sektoru. Zamýšleno je šest tematických okruhů:

1. Vlast má být prezentována bez strachu z tématu: Je důležité tematizovat vlast a vzpomínku na domov a nově ji formulovat jako otázku dětských tužeb a vzpomínek, přání a snů, jako otázku ztráty a vnímání.

2. Problematika hranice představuje jedno z dalších tematických těžišť muzea. Jedná se o měnící se hranice všeho druhu: geografické, politické, jazykové, nábožensko-konfesní, stavovské či vnitřní hranice. Spolužití je bez určitých hranic nemožné; v procesu nacionalizace byly však vztyčeny hranice, které dříve buďto vůbec neexistovaly nebo byly v mnohonárodnostním Rakousku-Uhersku odlišně vnímány. Teprve vysídlením a novými začátky nabylo toto téma zvláštního významu. Po roce 1989 pak prošlo další proměnou.

3. Dalším tématem jsou loajality

Zasazení sebe sama nebo někým jiným do souvislostí loajality hrálo rozhodující roli v událostech, které předcházely vysídlení. Totéž se však už v minulých staletích stávalo podnětem k válkám, revoltám a konfliktům. Je třeba ukázat, že se v prostoru tohoto příkladného setkávání německého a slovanského prvku rozvinula určitá kultura spolužití, jejíž krach přineslo teprve až 20. století.

4. Migrace hrála pro České země po celá staletí formující roli. Takovéto pohyby člověka v prostoru mají pro spolužití veliký význam: přistěhovalectví, vystěhovalectví i migrace za prací změnily jak samotnou odcházející osobu, tak i společnost, kterou za sebou zanechala. Reemigrace představovala šanci na transfer vědění a modernizaci. Nucená vysídlení znamenala úplné přetvoření společnosti.

5. Důležitým tématem je zlom – hranice spolužití a vysídlení. Dvacáté století vneslo svými politickými mezníky let 1918/19, 1938/39 a nakonec 1945/46 nejzávažnější zlom do staletého spolužití Němců a Čechů v českých zemích. Zobrazení podmínek a následků těchto dějinných událostí je rovněž jedním z tematických okruhů.

6. Souvisejícím tématem je výměna: Výměna kultury a umění, vědy, znalostí a schopností – i v atmosféře konkurence a soutěže – to vše náleží k nejproduktivnějším a nejdynamičtějším prvkům spolužití rozličných skupin.

Koncepte Fórum

Koncepte budoucího Sudetoněmeckého muzea se musí zaměřit na institucionální zázemí celého areálu v ulici Hochstraße č.p. 2, 4 a 8, jakož i na Dům německého Východu (Haus des deutschen Ostens) situovaný na Am Lilienberg. Nyní se nabízí jedinečná šance k realizaci přesvědčivého celkového řešení skýtajícího další nové možnosti. Jedná se přitom o pět okruhů, kterým je v rámci tohoto Fóra přikládán mimořádný význam.

1. Shromažďovat a uchovávat:

V depozitáři muzea a v archivu budou uchovávány předměty a dokumenty z pozůstalostí, vlastivědných pamětních světnic atd., přiměřený nákupní rozpočet umožní získání dalších reprezentativních originálních objektů. Rozsáhlá databanka jako digitální archiv vzpomínek je nedílnou součástí muzea. V ní bude zdokumentována a veřejnosti zpřístupněna široká paleta geografických, biografických a genealogických informací.

2. Číst a bádát

Knihovny a Sudetoněmecký archiv poskytnou návštěvníkům muzea – zainteresovaným laikům, ale i specializovaným badatelům – možnost, aby se informovali o kultuře a historii. InSTITUTE, jako jsou Collegium Carolinum nebo Spolek Adalberta Stiftera, bádají a publikují k dějinám českých zemí.

3. Informovat, vystavovat, uvádět do pohybu

Nové Sudetoněmecké muzeum bude disponovat stálou expozicí (přibližně 1400 m²), v níž budou zastoupeny předměty, které svěbytným, hodnotným způsobem vypovídají o dějinách českých zemí. Stálá expozice je díky multimediální prezentaci obrazů, dat a příběhů stále proměnlivá a atraktivní. Dočasné výstavy (300 až - 600 m²) se věnují různým aspektům sudetoněmeckých dějin. Ve velkém multimediálním sektoru (cca. 445

m²) bude moci návštěvník všemi smysly vnímat krajiny a chápat prostor. Toto vše muzeum nabídne návštěvníkům s cílem přilákat je, fascinovat a podnítit jejich zvědavost.

4. Setkávat se a hovořit spolu

V rámci Fóra se budou konat konference, přednášky a semináře, setkání krajských spolků, aktivity muzejní pedagogiky, koncerty, divadlo a film. Muzeum bude mít vlastní českou restauraci a další gastronomické prostory s nádherným výhledem na Mnichov. V plánovaných domech pro hosty a stipendisty v ulici Hochstraße 2 a 4 naleznou skupiny a badatelé z Bavorska a České republiky výhodné ubytování, zde vznikne prostor k dalšímu vzdělávání učitelů a místo pro setkávání občanských sdružení.

5. Pořádat, podporovat, umožňovat

Sudetoněmecká nadace, Spolek Adalberta Stiftera, Sudetoněmecký archiv a další, Sudetoněmecká krajská péče, Kulturní referent pro české země, Sudetoněmecké krajské sdružení, Svaz vyhnanců, Dům německého Východu, vedení muzea a organizační kancelář – ti všichni pečují o kulturu, organizují a umožňují.

Koncepce Fóra si klade za cíl úzce propojit nové muzeum a jeho aktivity s již existujícími institucemi, zároveň začlenit vše, co se již osvědčilo, a dát zúčastněným institucím možnost k dalšímu rozvoji a motivovat je k intenzivnější spolupráci. Všichni zúčastnění budou při zachování vlastní samostatnosti těžit z nových možností a budou se moci lépe navzájem informovat o svých záměrech. Tímto způsobem muzeum získá i mnoho dalších nových návštěvníků a návštěvních skupin. Jedná se o koncepty na dalších deset až dvacet let: Na tomto ústředním místě Mnichova má vzniknout muzeum a kulturní centrum vyhnanců.

Plánované Sudetoněmecké muzeum musí pracovat na nejvyšší technické, estetické a intelektuální úrovni, aby obstálo nejen v konkurenci v Mnichově, ale v celém Německu. Důležité je propojení historických informací, osudů jednotlivců i probíhajících projektů. Jedná se o důležitý projekt pro budoucnost česko-německých vztahů.

Termínem otevření muzea by mohl být rok 2012.

Na cestě k Sudetoněmeckému muzeu

Toto muzeum, zde v samém srdci bavorské metropole, které se stalo i hlavním městem sudetských Němců, musí být živým muzeem. Musí být takovým muzeem, které je v kontaktu a komunikaci s českými institucemi. Musí být takovým muzeem, které se může měřit s podobnými institucemi tohoto druhu. Musí být takovým muzeem, které bude dělat čest kulturnímu státu Bavorsko i sudetským Němcům. A za tímto muzejním projektem já stojím.

Bavorský ministerský předseda Dr. Günther Beckstein

říjen 2007

Nadační rada schvaluje koncepci s pracovním názvem Muzeum v Sudetoněmeckém domě zpracovanou paní Prof. Dr. Krauss a pověřuje představenstvo Sudetoněmecké nadace, aby na bavorské zemské úrovni a na spolkové úrovni vyjasnila odborné muzejní a stavební, jakož i finanční rámcové podmínky její realizace.

Výňatek z mimořádného zasedání nadační rady Sudetoněmecké nadace za předsednictví ministryně sociálních věcí Christy Stewens, březen 2008

Čtvrtý kmen Bavorska nemá žádné vlastní ohraničené osídlení. Potřebuje jasný krystalizační bod: Sudetoněmecké muzeum.

Johann Böhm, předseda představenstva Sudetoněmecké nadace,
duben 2008

Z muzeologického hlediska se mi tato koncepce jeví jako velmi zdařilá, neboť usiluje o zamyšlení se nad novou dramaturgií historického zobrazení a jejím pojmenováním. Již sama základní myšlenka ‚spolužití‘ je podle mého názoru velmi inovativní. Tento pojem totiž spíše zahrnuje společný kulturní prostor (das Böhmische) a překlenuje to pozdější protikladné česko-německé.

Dr. Jaromír Boháč, okresní archiv Eger/Cheb (v.v.),
únor 2008

Je to velkolepý, přesvědčivý projekt. Právě tak a ne jinak se úspěšně zakládají muzea.

Prof. Dr. Christoph Stözl,
zakládající ředitel Německého historického muzea Berlín,
duben 2008

Důležité rámcové údaje

Muzeum má být zřízeno v Mnichově v Sudetoněmeckém domě, v ulici Hochstraße 8. Konceptce Fóra počítá se začleněním i domů č.p. 2 a 4, stejně jako i Domu německého Východu v ulici Am Lilienberg 5.

Stavební náklady plánovaného muzea a Fóra činí podle konceptu celkově 35,9 milionů eur (30 milionů za stavbu, 5,9 milionů za první instalace). Tyto náklady by mohly být rozděleny mezi spolkovou zemi Bavorsko, Spolkovou republiku a sudetské Němce.

Zřizovatelem muzea by se měla stát vlastní provozní nadace financovaná z veřejných prostředků, která by udržovala chod muzea.

Celková čtvereční výměra Fóra činí 11.600 m²; tuto skutečnost je třeba mít při pohledu na stavební náklady obzvlášť na zřeteli. Muzeum využije 1400 m² ke stálé expozici, 300 až 600 m² k dočasným výstavám a 450 m² je určeno pro centrální mediální sektor (celkem cca. 2400 m²). Další prostory jsou určeny ke konferencím a pro muzejní pedagogiku. (380 m²). Kromě toho zde vznikne i velký sál pro pořádání akcí. Knihovny a archiv jsou součástí Fóra. S cílem posílit jeho charakter jako místo setkávání a umožnit aktivní mezinárodní skupinovou činnost, je třeba domy č.p. 2 a 4 přetvořit tak, aby vznikl dům pro hosty a stipendisty, dům v ulici Am Lilienberg 5 bude do celého komplexu začleněn jako sídlo institucí a místo pro setkávání. Studie proveditelnosti je k dispozici.

Plánovaná opatření spojí staré s novým, počítají jak s přestavbou a sanací, tak i s novou stavbou. Záměrem je vytvořit na urbanisticky citlivém místě atraktivní celkový komplex. Nová podoba komplexu s restaurací na samém vrchu otevře Sudetoněmecký dům celému městu a bude skýtat velkolepý výhled na centrum města.

Náklady plánovaného muzea se pohybují ve středním poli nákladů srovnatelných projektů. Stavba Sbírký Brandhorst v Mnichově stojí 48,15 milionů eur (celkové stavební náklady) při hlavní užitkové ploše o výměře 4600 m², z nichž na expozici jsou určeny 3000 m²; Muzeum fantazie v Bernriedu počítá s 21,65 miliony při hlavní užitkové ploše o výměře 4000 m², z toho 3100 m² určených k expozici.

Vydává: Sudetoněmecká nadace
Zodpovědná osoba: Matthias Sehling
matthias.sehling@sudetendeutsche-stiftung.de